

Helsingissä 2.3.2026

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
00102 EDUSKUNTA

Asia: VNS 7/2025 vp / Asiantuntijapyyntö

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Kirjallinen lausunto, Teppo Turkki

Kiitän mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta.

Tulevaisuusselonteko on laadittu tilanteessa, jossa geopoliittinen dynamiikka on muuttunut erittäin nopeaksi ja ennustamattomaksi. Siksi arviointia on vaikea tehdä vain metodologisen tarkastelun kautta. Ratkaisevaa on, tunnistaako selonteko meneillään olevan järjestelmämuutoksen syvyyden ja ohjaako se Suomea tekemään valintoja, jotka vastaavat syntymässä olevan aikakauden uusiin realiteetteihin.

Tulevaisuusselonteon 1. osa on 18.9.2025 valtioneuvoston laaja poikkihallinnollinen skenaariotyö, joka rakentaa strategista toimintaympäristökuvaa, jäsentää ennakoinnin keinoin edessä olevia epävarmuuksia systemaattisesti ja kuvaa neljä vaihtoehtoista tulevaisuuskuvaa vuodelle 2045, sekä polut niihin.

Skenaariotyön kriittiset epävarmuustekijät on kiteytetty 14 kokonaisuuteen kuten EU, Yhdysvallat, Kiina, Venäjä, turvallisuus, globaali talous, vihreä siirtymä, planetaariset rajat, teknologinen murros, osaaminen, muuttoliike, arvot ja asenteet, hyvinvointi, demokratia ja oikeusvaltio. Selonteko rakentaa skenaariot morfologisella analyysillä (tulevaisuustaulukko), jota pohjustetaan epävarmuus/vaikuttavuus- ja ristivaikutusanalyysillä sekä asiantuntijatyöpanjoilla.

Selonteon maailmanpolitiikan kehys on kaksijakoinen. Moninapaisuutta käsitellään strategisen kilpailun ja geotalouden välineellistymisen kautta; toisaalta myönteisessä skenaariossa monenkeskisyyden ja sääntöpohjaisuuden vahvistumisena, jossa myös ”globaalin etelän toimijat” on paremmin huomioitu.

Vaihtoehtoisten totuuksien ja informaatioympäristön osalta selonteko on arvojen pirstoutumista ja teknologiamurrosta kuvatessaan poikkeuksellisen eksplisiittinen ja kuvaa faktan ja fiktion rajojen hämärtymistä, disinformaatiota, informaatiovaikuttamista, kuplautumista ja totuuden eri versioiden syntyä.

Kansainväliseen keskusteluun peilattuna selonteon kehys on linjassa läntisten strategiadokumenttien kanssa (resilienssi, strateginen kilpailu, demokratian vahvistaminen). Selonteko resonoi myös monikerroksista maailmanjärjestystä kuvaavan tutkimuksen kanssa, jossa järjestys pirstaloituu, alueellistuu ja monenkeskisyys rakentuu useista rinnakkaisista normeista ja instituutioista.

Tässä lausunnossa keskityn erityisesti toimintaympäristömuutoksen geopoliittiseen luonteeseen ja siihen, mikä on jo muuttunut, mikä on muuttumassa, ja mitä tämä tarkoittaa Suomelle.

TOIMINTAYMPÄRISTÖMUUTOS ON RADIKAALI SIIRTYMÄ ENNUSTETTAVUUDESTA MURROKSEEN

Kylmän sodan jälkeinen aikakausi oli historiallinen poikkeus, suhteellisen ennustettava, normipohjainen ja Yhdysvaltojen johtama järjestelmä, jossa taloudellinen integraatio ja turvallisuuspoliittinen vakaus vahvistivat toisiaan. Tämä on murtunut.

Olemme siirtymässä maailmaan, jossa turvallisuus ja talous kietoutuvat erottamattomasti yhteen, teknologiasta on tullut strategisen vallan keskeinen instrumentti, universaali normipohjaisuus väistyy eri blokkien sisäisten erilaisten dynamiikkojen tieltä. Ennustettavuus on korvautumassa geopoliittisella epävakaudella. Globaali verkottuneisuus ja keskinäisriippuvuus säilyy, mutta sen arkkitehtuuri muuttuu kilpailulliseksi, kerrostuneeksi ja strategisesti jännitteiseksi.

Yhdysvaltojen toiminta on nyt nopeaa siirtymää kohti itsekästä resilienssiä, jossa presidentti Trumpin hallinnon 'America First' on ulkopolitiikan ydin ja strateginen kehys, ja jossa tullit, teollisuuspolitiikka ja toimitusketjujen uudelleenjärjestely määrittävät Washingtonin talous- ja ulkopolitiikan perusmekanismiksi.

Yhdysvallat ei ole menettämässä asemaansa merkittävänä valtiona, mutta sen rooli on siirtynyt hegemonisesta järjestyksen takaajasta valikoivaksi heikkeneväksi suurvallaksi, joka toimii yhä selvemmin kansallisen edun eikä universaalien järjestyksen ylläpidon logiikalla.

Tämä ilmenee kauppapoliittisena protektionismina, liittolaissuhteiden ehtojen uudelleenneuvotteluna, teknologian geopoliittisena sääntelynä sekä sisäpoliittisen polarisaation heijastumisena ulkopolitiikkaan. Muutoksen ydin ei ole voimasuhteiden romahdus vaan ennustettavuuden heikkeneminen.

Tulevaisuusselonteko ei huomioi riittävästi sitä, että Yhdysvaltojen sisäpolitiikan ja sisäisen dynamiikan vaihtelu on Euroopalle ja Suomelle keskeinen rakenteellinen muuttuja.

Kiinan intressissä ei ole nykyisen kansainvälisen järjestelmän purkaminen, vaan rakentaa sen rinnalle vaihtoehtoisia verkostoja infrastruktuurihankkeiden, rahoitusmekanismien, maksujärjestelmien ja teknologiastandardien kautta. Pekingille kyse on hiljaisesta, institutionaalista vallankäytöstä, joka toimii pitkällä aikajänteellä ja strategisesti, painottaen kapasiteetin systemaattista kasvattamista.

Maailman moninapaisuus on Kiinalle tavoiteltu pysyvä geopoliittinen uusi realiteetti.

Suomen näkökulmasta tämä merkitsee sitä, että geopoliittinen liikkumatila rakentuu yhä useammin rinnakkaisten ja osin kilpailevien verkostojen keskelle. Kysymys tulevaisuudessa ei ole yksinkertaisesta länsi vai itä -valinnasta, vaan kyvystä navigoida blokkipohjaisessa taloudessa, jossa teknologiat, data, pääomat ja standardit jakautuvat.

Tämän kaltaisen järjestäytymisen konkreettiset vaikutukset jäävät tulevaisuusselonteon tarkastelussa vielä osin ohuiksi.

Eurooppa on siirtynyt strategisen heräämisen vaiheeseen, jossa autonomia korostuu EU:n poliittisena tavoitteena. Mutta suvereenin autonomian uskottavuus riippuu kolmesta konkreettisesta tekijästä: riittävästä puolustusteollisesta kapasiteetista, aidosta teknologisesta suvereniteetista sekä kyvystä tehdä nopeita ja yhtenäisiä päätöksiä kriisitilanteissa.

Euroopassa haaste ei ole analyysien ja raporttien puute vaan toimeenpanon hitaus ja institutionaalinen sirpaleisuus. EU:n kyky toimia johdonmukaisena geopoliittisena toimijana

määrittää suoraan Suomen strategisen aseman ja liikkumatilan.

YTIMESSÄ TEKNOLOGINEN MURROS JOKA ON GEOPOLITIIKAN UUSI PERUSTA

Tekoälyä ja digitalisaatiota tarkastellaan usein ensisijaisesti talouskasvun ajureina, mutta todellisuudessa olemme siirtymässä infrastruktuurivaiheeseen, jossa tekoäly ei ole enää yksittäinen sovellus vaan yhä keskeisempi osa valtion perusarkkitehtuuria.

Ne valtiot, jotka integroivat tekoälyn hallintoonsa, puolustukseensa ja teolliseen ekosysteemiinsä, moninkertaistavat suorituskykynsä samalla kuitenkin altistuen uusille strategisille riippuvuuksille datasta, laskentatehosta ja puolijohteista.

Teknologia ei siten ole enää tuottavuus- ja kilpailukykykysymys, vaan keskeinen turvallisuus ja julkisen vallan toimintakykyä määrittävä kehitys. Selonteossa tämä yhteys on tunnistettu, mutta sen strateginen painoarvo ja priorisointi eivät vielä näy riittävän selkeästi kokonaislinjauksissa.

Globaalin talouden logiikka on siirtymässä kustannusoptimoinnista riskienhallintaan. Yritykset eivät enää maksimoi tehokkuutta synnyttävää tuottavuutta vaan ennustettavuutta. Tämä näkyy friendshoring-ilmiönä, toimitusketjujen hajauttamisena, kriittisten materiaalien strategisena hallintana ja investointipäätösten tiukentumisena.

Meneillään oleva murros muuttaa talousjärjestelmän rakennetta perustavalla tavalla ja tarkoittaa, että avoimen talouden kilpailuetu ei enää perustu vain tehokkuuteen, vaan kykyyn tarjota vakautta, luotettavuutta ja geopolitiittista riskinkestävyyttä.

Suomen vahvuus on institutionaalinen vakaus, mutta se ei yksin riitä ilman selkeää strategista suuntaa nykytilanteessa, jossa globaali talousjärjestelmä järjestyy uudelleen geopolitiittisen paineen alla.

Väestökehitys on keskeinen geopolitiittinen muuttuja. Maailmassa, jossa teknologia, talous ja turvallisuus kietoutuvat yhteen, osaamispohja määrittää kansallisen suorituskyvyn ja strategisen liikkumatilan. Väestön ikääntyminen, työikäisen väestön supistuminen ja kroonistuva osaajapula heikentävät valtioiden sopeutumiskykyä, investointipotentiaalia ja julkisen talouden kestävyyttä.

Ilman hallittua maahanmuuttoa, koulutusjärjestelmän vahvistamista ja osaamispolitiikan uudelleenpriorisointia Suomi ei kykene hyödyntämään teknologista murrosta täysimääräisesti eikä turvaamaan pitkän aikavälin kilpailukykyään. Demografinen paine on tunnistettu selonteossa, mutta sen strategista ja geopolitiittista merkitystä tulisi tarkastella huomattavasti nykyistä syvällisemmin.

SELONTEON VERTAILUA KANSAINVÄLISESTI

Läntiset viralliset tulevaisuusanalyysit, kuten NATO, EU ja komissio, painottavat resilienssiä ja arvojen suojaa strategisen kilpailun ympäristössä. Naton strateginen konsepti nostaa resilienssin läpileikkaavaksi vahvuudeksi ja tunnistaa teknologian sekä ilmastomuutoksen keskeisinä turvallisuustekijöinä.

EU:n strateginen kompassi puolestaan kehystää turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamista unionin perusarvojen ja geopolitiittisen toimintakyvyn kautta. Komission vuoden 2025 strategisen ennakkoinnin raportti laajentaa resilienssin "2.0"-ajatteluksi, jossa demokratian

vahvistaminen sekä teknologinen ja tuotannollinen kapasiteetti ovat keskiössä. Selonteko on näiden kanssa linjassa sekä teemoiltaan (turvallisuus, demokratia ja oikeusvaltio, teknologia, talous) että painottaessaan resilienssiä.

Selonteko tuo mukaan ennakkointiarvioon kaksi tärkeää elementtiä, vaihtoehtoiset arvo- ja tietotodellisuudet eksplisiittisenä epävarmuustekijänä sekä ei-valtiolliset valtamekanismit (teknologiayritykset, rikollisverkostot).

YK:n viitekehyksessä korostuu monenkeskisyyden uudistamista ja digitaalisen ajan sääntöpohjaa. YK:n jäsenvaltioiden vuonna 2024 hyväksymä kansainvälinen sopimus Pact for the Future pyrkii päivittämään globaaleja instituutioita laajalla agendalla, joka kattaa rauhan ja turvallisuuden, ilmaston, digitaaliyhteistyön ja ihmisoikeudet.

Selonteko resonoi YK:n ajattelun kanssa erityisesti siinä, että se liittää sopimusperustaisuuden ja standardoinnin dataan, tekoälyyn ja avaruustoimintaan sekä tunnistaa arvojen ja tiedon pirstoutumisen suorana strategisena riskinä.

Useat autoritaariset valtiot asemoivat omat strategiset tulevaisuusnäkemyksensä selvästi vasten liberaalidemokraattista, sääntöpohjaista kansainvälistä järjestystä. Näissä kehyksissä maailman murros tulkitaan siirtymänä länsijohtoisen hegemonian jälkeiseen multipolaarisuuteen, jossa valtion suvereniteetti ja sisäisiin asioihin puuttumattomuus asetetaan kansainvälisen järjestyksen ensisijaisiksi periaatteiksi.

Turvallisuus ymmärretään siten, että se kattaa sotilaallisen voiman ohella talouden, teknologian, informaation ja digitaalisen hallinnan. Digitaalinen infrastruktuuri, media- ja informaatioympäristön kontrolli ja kyberturvallisuus nähdään keskeisinä valtiollisen vakauden ja järjestyksen välineinä.

Suvereniteettia ja sisäisiin asioihin puuttumattomuutta korostava, valtiokeskeinen turvallisuusajattelu eroaa perustavalla tavalla liberaalin yhteiskunnan normikehyksestä, jossa kansainvälinen oikeus, ihmisoikeudet, demokratia ja monenkeskiset instituutiot nähdään universaalina järjestyksen perustana.

Liberaalissa ajattelussa sääntöpohjaisuus sitoo myös valtion sisäistä vallankäyttöä, kun taas suvereniteettipainotteisessa kehyksessä kansainväliset normit alistetaan valtion itsemääräämisoikeudelle eikä ulkopuolista arviointia pidetä legitiiminä. Tulevaisuusselonteko nojaa omassa ennakkoinnissaan liberaalidemokraattiseen arvopohjaan ja tulkitsee demokratian heikentymisen ja sääntöpohjaisuuden murenemisen strategisina riskeinä.

Globaalin etelän toimijuus selonteossa tunnustetaan, mutta hajanaisesti. Vaikka BRICS-maiden ja Afrikan unionin kaltaiset toimijat artikuloivat aktiivisesti vaihtoehtoista multipolaarista maailmanjärjestystä ja institutionaalista uudistusta, selonteossa ne eivät vielä näyttäydy yhtä systemaattisina muuttujina kuin suurvallat.

LAUSUNNON YHTEENVETO

Tulevaisuusselonteon 1. osa on metodisesti poikkeuksellisen huolellinen ja laaja-alainen strateginen analyysi ja institutionaalisesti vahva dokumentti. Se jäsentää toimintaympäristöä systemaattisesti, tunnistaa epävarmuudet ja rakentaa neljä konsistenttiä maailmaa vuodelle 2045. Mutta se on rakennettu hallitun ennakkoinnin logiikalla tilanteessa, jossa itse geopoliittinen järjestelmä on siirtymässä hallitsemattomampaan, nopeampaan ja epävakampaan tilaan. Maailma etenee kiihtyvän strategisen kilpailun logiikalla. Tämä jännite on selonteon keskeinen haaste.

Vertailu kansainvälisiin ennakkointiarvioihin osoittaa, että selonteko on linjassa länsimaisten strategiadokumenttien kanssa niin resilienssin, arvojen ja strategisen kilpailun osalta. Selonteko resonoi myös monikerroksista maailmanjärjestystä kuvaavan tutkimuksen kanssa.

Menossa oleva raju geopoliittinen järjestelmämuutos ei ole enää skenaariopolku, vaan käynnissä oleva reaali prosessi. Turvatakuut ovat poliittisesti neuvoteltavia tai kiristyksen elementtejä, kauppapolitiikka on turvallisuuspolitiikkaa, teknologia on strategisen vallan ydin ja globalisaatio järjestyy uudelleen blokkipohjaisesti.

Selonteko tunnistaa nämä ilmiöt, mutta käsittelee niitä vielä vaihtoehtoisina kehityssuuntina vuoteen 2045. Todellisuudessa monet blokkien maailman ja teknojättien maailman elementit ovat jo 2020-luvun arkea. Aikajänne 2045 voi luoda hallinnan illuusion tilanteessa, jossa geopoliittinen sykli on tiivistynyt vuositason tasolle.

Selonteon vahvuus on sen kyky tunnistaa informaatioekosysteemin murros ja arvojen pirstoutuminen strategisina tekijöinä, jotka tekevät faktan ja fiktion rajojen hämärtymisestä turvallisuuskysymyksen. Tässä se on edellä monia perinteisiä strategiadokumentteja.

Selonteon normatiivinen perusta, demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet, on selkeä ja johdonmukainen. Tässä on kuitenkin selonteon kriittinen kohta. Selonteko tarkastelee arvojen pirstoutumista pääosin uhkana, ei geopoliittisena realiteettina, jossa eri maailmankuvilla on globaalissa etelässä ja autoritaarisissa valtioissa oma institutionaalinen ja poliittinen legitimitteittinsä. Selonteko kuvaa vaihtoehtoisia systeeminarratiiveja, mutta ei vielä analysoi riittävästi niiden vetovoimaa.

Kriittisin selonteon puute liittyy moninapaisuuden syvärakenteeseen.

Selonteko puhuu strategisesta kilpailusta, mutta se ei kyennyt ennakoimaan sitä, että globaali talous on jo jakautumassa rinnakkaisiin talouden rakenteisiin (mm. BRICS), teknologia-ekosysteemeihin ja standardeihin. Esimerkiksi rinnakkaisten tuotanto- ja toimitusketjujen Dual stack -järjestelyt ovat yhä enemmän investointien ohjaavaa logiikkaa.

Yritykset optimoivat turvallisuutta, eivät tehokkuutta. Tämä muuttaa teollisuuspolitiikan, rahoituksen, logistiikan ja TKI:n allokointien perustaa. Suomen pienelle avoimelle taloudelle muutos on lähes eksistentiaalinen kysymys. Selonteko tunnistaa geotalouden välineellistymisen, mutta ei vielä käsittele riittävästi sitä, miten syvälle tämä muuttaa Suomen taloudellista liikkumatilaa.

Toinen kriittinen havainto koskee Yhdysvaltojen sisäisen kehityksen merkitystä.

Washingtonille epävarmuudesta on tullut tietoinen geopoliittinen instrumentti. Selonteko nimeää polarisaation, mutta käsittelee sitä osin yhtenä epävarmuustekijänä muiden joukossa. Todellisuudessa Yhdysvaltojen sisäpoliittinen dynamiikka ja siirtyminen kohti autoritaarista hallintoa on myös Euroopan turvallisuusarkkitehtuurin keskeinen muuttaja. Jos Washingtonin sitoutuminen liittolaisuuksiin vaihtelee valtiosta toiseen, Euroopan strategisen kapasiteetin vahvistaminen ei ole valinta vaan välttämättömyys.

Tulevaisuusselonteko on sisällöllisesti vahva, mutta ajallisesti konservatiivinen. Se hahmottaa 2045:n maailmoja tilanteessa, jossa vuosi 2025 on ollut jo tapahtuneen geopoliittisen murroksen käännekohta.

Lisätietoja: Teppo Turkki, CEO ja Strategic Foresight
teturkki@outlook.com, +358 500 506810